

Jordi Pàmias escenifica la mort

Teatre

Camí de mort

Jordi Pàmias
El Gall Editor. Pollença, 2005

Joan Triadó

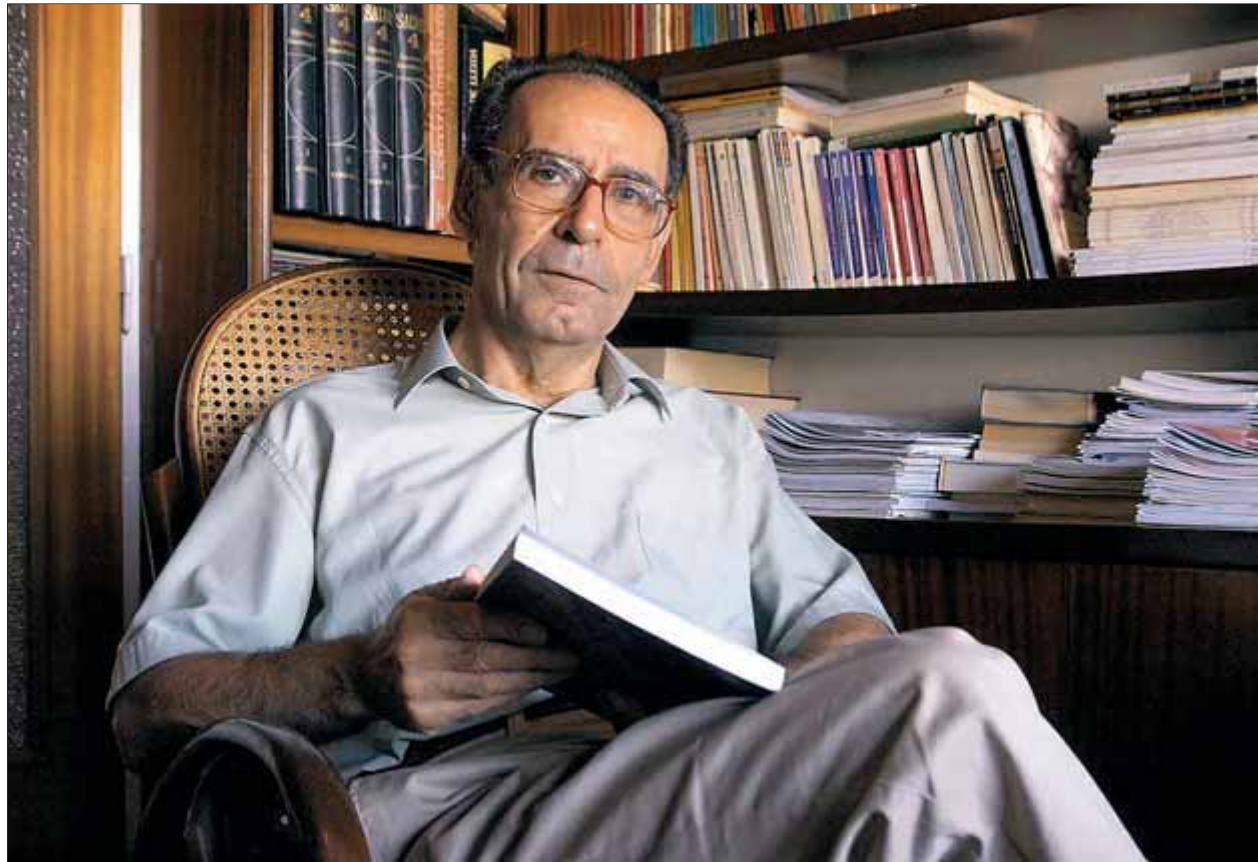
Cal dir-ho tot seguit: es tracta, aquí, de la mort instantània. No és gaire agosarat, doncs, de creure que la persona afectada, un noi de 15 anys, no va tenir temps de patir. Tanmateix l'esglai de veure's el tren a sobre, mentre els seus dos companys, que anaven al davant, sortien com podien del cotxe, li degué durar el temps just de proferir un crit, acabat en sospir, darrer alè de vida. Ni els seus reflexos veloços, de jove, no li permeteren escapar-se del perill i unir-se, sa i estalvi, als altres; llevat que estigués un xic distret, refiat, o bé que la seva posició, la de la salvació, no fos tan avinent a l'obertura com les dels altres. Qui ho sap. Només podem constatar, inútilment, que hi ha hagut una diferència de tracte, entre allò que és definitiu, la mort, i allò que és transitori, el pas per la vida.

El poeta Jordi Pàmias ha traslladat al teatre el dolor de tothom, de tot un poble del Pla d'Urgell, per la mort inesperada, incomprensible, d'un vailet trempat, d'un dels seus. El *camí* del títol de la peça no és una metàfora: vol dir un pas a nivell: en aquest cas, per acabar-ho d'adobar, mal assenyalat, gairebé invisible. Algú és (o era) responsable de la deixadesa mortal. L'autor no

s'està de tipificar el personatge, un funcionari indolent i equívoc, en un cafè de Barcelona: què en sap ell de l'Urgell ni què vol dir l'estimació d'un fill únic!

Com Seamus Heaney al poema *L'estiu que vam perdre la Raquel* (dins *La llanterna de l'arc*, en l'excel·lent versió de Francesc Parcerisas) o bé, més a prop, com Pere Quart en el poema (del llibre *Circumstàncies*) dedicat a la seva neboda Montserrat Riera, ara també el poeta de *Terra cansada* s'insurgeix, però escenificant-ne el dol, contra la mort jove, contra el flagell del morir abans d'hora, associat massa sovint al moviment, al gest d'independència personal que, vehicle en mà, vol fer el temps més lleuger. Són planys que només difereixen en el mitjà: per al poeta de Belfast, la bicicleta; per al de Sabadell, la moto, i per al de Guissona, el cotxe esclafat pel tren. Però Jordi Pàmias ha volgut que el dol fos compartit i que la mort instantània tingués així una continuïtat, basada en el record, de cara al públic.

En certs procediments, *Camí de mort* m'ha fet pensar en el teatre nord-americà de mitjan segle XX: Thornton Wilder, diria en primer lloc, per *Our Town* i en general per la seva estimulació, gairebé increpant voluntat d'adreçar-se al públic, de fer del teatre una descarnada exposició d'un drama col·lectiu. Obra de poeta, *Camí de mort* no es despulla tant. La seva irrupció és més íntima. Al cap i a la fi, què hi ha de més íntim que la mort? Fins

El poeta Jordi Pàmias ha escrit l'obra de teatre 'Camí de mort'. LAURENT SANSEN

i tot quan és més inacceptable, més *impúdica*, com l'anomenà Píndar. No podem oblidar gens (la *veritat* que hi ha en l'obra no ens ho permet) que som —almenys d'aparença— a l'altre cap del mateix camí: d'aquell camí lentíssim, tot acolliment, punt zero, descrit pel llibre de Marie de Henneze *La mort íntima*, que commogué fa anys tot Europa, on la mort —com deia François Mitterrand, malalt de mort, al pròleg— és un acompliment. De què? D'una vida (com les d'aquella unitat de cures pal·liatives) que ha fet un trajecte més o menys

llarg, *normal*, i ha hagut d'aturar-se a poc a poc gairebé sense creure-s'ho, fins a arribar a esdevenir *l'altre* d'ell mateix i acomplir-se en el desistiment. *Camí de mort* presenta, és ben clar, una mort sense pal·liatius.

Jordi Pàmias s'ha enfrontat, doncs, amb el problema, situat entre el que és sublim i el que és ridícul, que deixa una mort al seu darrere. Qualsevol mort. Un fet concret que obliga a prendre posició a tothom. Cadascú a la seva manera, segons els lligams, segons les edats de la vida; però, per damunt de

tot, segons la pròpia *cultura de la mort*: la del mestre (un *alter ego* possible de l'autor), la del capellà, la de la mare (l'ésser, com a dona, del nostre contacte amb la terra, segons Kafka)...

El dol, que mantinc que és compartit, és el problema en el qual el drama toca fons fins a haver de reconèixer el triomf de la mort. Està dit amb l'exclamació final del pare: "Hem de viure, Àgueda, hem de viure!", el dia del primer aniversari de la mort del fill. L'autor no defuig aquest tema central. Tot l'intermedi és un retorn a la irreparable, tòpica, fugida del temps. No

és cap retret, sinó un mèrit de la conducció honesta del drama i de l'expressió correcta d'un sentiment.

C.S. Lewis en el clàssic *Un dol observat* s'hi acarnissa. Arriba a escriure: "He descobert que el dol apassionat no ens uneix amb els morts sinó que ens en separa". A *Camí de mort* el dol s'observa honestament i amb poemes (bons) i cants entremig (jo faria fora el *Vell pelegrí*, però, i mantindria el *Rèquiem* de Mozart) que hi acompanyen. M'agradaria molt de veure-ho representat, que així ha de ser amb el teatre. I commoure'm i aplaudir. De debò.

Els imprescindibles

Poesia

L'alè de cada nit (antologia poètica)

Vladimír Holan
Tria i traducció de Jaume Creus
La Guineu. Barcelona, 2005

Pau Dito Tubau

Com més avança el nou segle més creix i s'expandeix la figura de Vladimír Holan com una de les veus poètiques més poderoses del segle XX. És tota una novetat a celebrar que entre els primers projectes d'una nova editorial amb la vocació filantròpica de publicar poesia hi hagi un poeta encara desconegut en llengua catalana, mai no traduït, quan ja fa

un segle del seu naixement i vint-i-cinc anys de la seva mort. Això s'explica pel relatiu desinterès a publicar poesia d'arreu que hi ha a casa nostra; i a Holan li ha ocorregut, com passa encara amb Mandelstam, que no s'ha beneficiat de la pertinença a una llengua en expansió com l'anglès o a països amb poder i molta història com ara Alemanya, Itàlia i França.

Però per profunditat de projecte, per l'originalitat de la seva evolució i per la contemporaneïtat del seu missatge Holan està entre els millors, els més rars i més arriscats del seu temps. El seu desplegament des d'uns inicis mallarmeans i si fa no fa avantguardistes, per triar entre els seus mestres

els grans experts en l'art de la xerrameca que són els poetes francesos, fins a assolir l'alliberament amb la pràctica del vers lliure i la lenta troballa del seu to, amb la necessitat de buscar el sentit original de les pròpies paraules, va ser de seguida exemplar, clarivident i desbordant.

El to del Holan més incisiu està fet de solitud radical i d'un intent d'aferrar la contradicció constant de les coses en el seu esdevenir; fet a llampecs, fugaç com una conversa inacabada que conté un missatge absolut i fragmentat, totes les possibilitats no resoltes o concretes d'un instant present i la negació mateixa o la pèrdua d'aquestes possibilitats;

poesia turbulenta, abassegada per la veracitat abrupta amb què es manifesta, monòleg sobre els dolors essencials que comporta la incompletesa, la sempre pendent recerca dels significats; hi predomina la violència de la veu que es contradueix, una tirada a l'aforisme i al patac gnòmic inesperat que tot seguit desapareix entre interrogants, punts suspensius, girs desconcertats, com si obligués el lector a penetrar amb ell en un imperi il·lusori en què no hi ha espai per a l'intercanvi.

I, això no obstant, encara que hi perduri la perplexitat, llegir-lo provoca una mena d'alliberament. Encara que hi predominin el dolor, l'estranyesa, la indignació de la solitud i l'intent

Vladimír Holan no havia estat mai traduït al català. SP

desesperat de trobar un interlocutor tot i saber que serà impossible, alguna cosa ens permet veure-hi a través sense l'abús habitual dels poetes que sublimen el sofriment per salvar-se, restar-ne incòlumes, amb la conseqüència que baraten l'experiència i no ens en transmeten sinó una carcassa dolça, quan no un vòmit o un plany estèril. Això amb Holan no passa de

cap manera, no passa ni després de rebre'l traduït, és a dir que fins i tot quan en perdem la música el significat ens en traspasa el pas de l'instint, amb la recerca ansiosa, instant a instant, de més i més certa. Poesia nua, essencial i contradictòria d'un dels mites literaris i encara biogràfics de la literatura txeca, una de les novetats més esperançadores de l'any.